

**LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKESČIŲ ADMINISTRAVIMO ĮSTATYMO NR. IX-2112
1, 2, 14, 26, 86, 88, 93, 105, 106, 110 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS
RESPUBLIKOS CIVILINIO PROCESO KODEKSO 646, 650 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
IR KODEKSO PAPILDYMO 583¹ STRAIPSNIŲ ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS
BAUSMIŲ VYKDYMO KODEKSO 6, 100 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR 7, 8
STRAIPSNIŲ PRIPAŽINIMO NETEKUSIAIS GALIOS ĮSTATYMO, LIETUVOS
RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 163, 307, 342 IR 352
STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS
ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 672 IR 676 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTŲ AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 1, 2, 14, 26, 86, 88, 93, 105, 106, 110 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – MAĮ projektas), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 646, 650 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 583¹ straipsniu įstatymo projektas (toliau – CPK projektas), Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 6, 100 straipsnių pakeitimo ir 7, 8 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projektas (toliau – BVK projektas), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 163, 307, 342 ir 352 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – BPK projektas), Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 672 ir 676 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – ANK projektas) (toliau kartu – projektai) parengti siekiant įgyvendinti Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano „Naujos kartos Lietuva“, patvirtinto 2021 m. liepos 28 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimu dėl Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano įvertinimo patvirtinimo (toliau – Planas „Naujos kartos Lietuva“), 6 komponento „Veiksmingas viešasis sektorius ir prielaidos atsitiesti po pandemijos“ reformą „Vienas langelis prievolės valstybei sumokėti“ (toliau – Reforma). Taip pat Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas (toliau – MAĮ) keičiamas atsižvelgiant į nustatytas aktualias teorinio ir praktinio pobūdžio problemas mokesčių administravimo srityje ir siekiant šias problemas spręsti.

Projektų tikslas – efektyvinti prievolių valstybei administravimą, išvengiant funkcijų dubliavimo ir veiklą organizuojant vieno langelio principu, pavedant jį vykdyti vienam administratoriui – Valstybinei mokesčių inspekcijai (toliau – VMI), sudaryti sąlygas administravimo procesą skaitmenizuoti ir unifikuoti. Taip pat siekiama gerinti mokesčių administravimo procedūras.

Projektų uždaviniai – aiškiai ir tiksliai nustatyti, kokios nemokestinės prievolės valstybei perduodamos administruoti VMI ir kokios mokesčių administravimo procedūros, numatytos MAĮ, šioms prievolėms bus taikomos, sudaryti teisinės prielaidas įgyvendinti Reformą. Taip pat siekiama aiškiai nustatyti mokestinės nepriemokos sumokėjimo termino atidėjimo ir išdėstymo laikotarpius, atsisakyti perteklinio reikalavimo mokestinės nepriemokos sumokėjimo termino atidėjimo ir išdėstymo, mokestinės nepriemokos perėmimo tvarką nustatyti finansų ministrui.

Pagal 2021 m. liepos 28 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimą dėl Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano įvertinimo patvirtinimo ir 2021 m. vasario 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2021/241, kuriuo nustatoma ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė, 24 straipsnį, pasiekusi Plane „Naujos kartos Lietuva“ nurodytus siektinus rodiklius, Lietuva turės pateikti Europos Komisijai tinkamai pagrįstą prašymą dėl finansinio įnašo. Kadangi finansinė parama susijusi su šiuo plane numatytų rezultatų pasiekimu ir

reformų vykdymu, ji Lietuvą pasieks tik įvykdžius suplanuotus įsipareigojimus – pasiekus numatytus rezultatus ir teigiamai Europos Komisijai įvertinus pasiektą pažangą. Nepasiekus rodiklio per Plane „Naujos kartos Lietuva“ numatytą terminą ir numatyta apimtimi, rodiklio pasiekimas negalės būti laiku deklaruotas su teikiamu mokėjimo prašymu, todėl finansinė parama gali būti atitinkamai mažinama. Projektų priėmimas yra svarbus pagrindiniam Reformos rodikliui (funkcinių galimybių ir VMI bei kitų Reformoje dalyvaujančių institucijų informacinių sistemų sąsajų, kurių reikia ekonominėms sankcijoms ir kitoms nemokestinėms prievolėms administruoti, parengimas) pasiekti visa apimtimi ir laiku. Pagal Plane „Naujos kartos Lietuva“ nustatytus terminus, projektų priėmimas, kuris yra tarpinis Reformos rodiklis, turi būti deklaruotas Europos Komisijai vėliausiai iki 2023 metų pabaigos. Dėl šios priežasties ir siekiant tinkamai įgyvendinti Reformą, siūloma projektus Lietuvos Respublikos Seime svarstyti skubos tvarka.

2. Projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Projektus parengė Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Mokesčių politikos departamento (direktorė Jūratė Laurikėnaitė) Mokesčių ir muitų administravimo skyriaus (vedėja Ramunė Fabijonavičiūtė) vyriausioji specialistė Olga Mikulskienė (tel. (8 5) 239 0225), patarėjas Egidijus Vizgirda (tel. (8 5) 239 0228) kartu su Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos specialistais. Projektai parengti finansų ministro įsakymu sudarytos darbo grupės, kurioje dalyvavo Finansų ministerijos, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos atstovai, parengtų įstatymų projektų pagrindu.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami projektuose aptarti teisiniai santykiai

3.1. Prievolių valstybei administravimas

Pagal nustatytą teisinį reglamentavimą šiuo metu VMI administruoja mokesčius, taip pat pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksą (toliau – ANK) paskirtas baudas už administracinius nusižengimus (toliau – ANK baudos). ANK baudos (su tam tikromis išlygomis) administruojamos taip pat kaip VMI administruojami mokesčiai. Pagal MAĮ 2 straipsnio 4 dalį VMI atlieka ANK baudų apskaitą, vykdo įskaitymą, sumokėjimo atidėjimą ar išdėstymą, priverstinio išieškojimo inicijavimą, priverstinio išieškojimo priežiūrą, priverstinio išieškojimo sustabdymą, priverstinai išieškotų ANK baudų paskirstymą ANK, MAĮ ir kitų įstatymų nustatyta tvarka. Taip pat pagal MAĮ 14 straipsnio 7 dalį ANK baudų administravimui taikomos MAĮ nuostatos dėl priverstinio išieškojimo senaties (kurios detalizuojamos ANK 672 straipsnyje), prievolės pripažinimo beviltiška (MAĮ 113 straipsnio 2–5 dalys). Priverstinį ANK baudos išieškojimą vykdo antstoliai pagal ANK 676 straipsnyje nustatytas procedūras (MAĮ 106 straipsnio 2 dalis). Administravimo procesas nuo prievolės įregistravimo iki išieškojimo inicijavimo yra automatinis. Institucijos, paskyrusios ANK baudas, registruoja savo sprendimus Administracinių nusižengimų registre (toliau – ANR) ir informacija per informacinių sistemų sąsajas perduodama VMI.

Kitų piniginių prievolių valstybei, pavyzdžiui, ekonominių piniginių sankcijų¹, baudų už nusikalstamas veikas, procesinių baudų², teismo priteistų sumų³ administravimo procesas vis dar

¹ Kaip apibrėžta MAĮ projekto 2 straipsnio 2 dalimi pildomoje MAĮ 2 straipsnio 3¹ dalyje.

² Kaip apibrėžta MAĮ projekto 2 straipsnio 5 dalimi pildomoje MAĮ 2 straipsnio 29⁴ dalyje.

³ Kaip apibrėžta MAĮ projekto 2 straipsnio 7 dalimi pildomoje MAĮ 2 straipsnio 30¹ dalyje.

yra decentralizuotas ir neskaitmenizuotas. Pagal dabartinį teisinį reglamentavimą asmenims skirtų ekonominių piniginių sankcijų, baudų už nusikalstamas veikas, procesinių baudų ir teismo priteistų sumų išieškojimą inicijuoja atitinkamus sprendimus priėmusi institucija ar teismai (nutarčių, nuosprendžių pagrindu išduodami vykdomuosius raštus), išieškojimą vykdo antstoliai, o valstybei vykdymo procese pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 638 straipsnio 2 dalį atstovauja VMI. Praktikoje institucijos dažnai neturi informacinių sistemų, sudarančių galimybę inicijuoti procesą automatiškai, procesas dažnai reikalauja didelių institucinių ir žmogiškųjų išteklių, nes atliekamos institucijoms nebūdingos funkcijos. Nėra centralizuotų duomenų, kiek ekonominių piniginių sankcijų ar kitų sumų valstybės naudai yra paskirta, kiek iš jų sumokėta geranoriškai, kiek pateikta vykdyti antstoliams, kiek išieškota, kiek liko skolingų asmenų ir koks yra jų įsiskolinimo dydis.

3.2. Mokesčių administravimo procedūros

Mokestinės nepriemokos atidėjimo, perėmimo reglamentavimas.

MAĮ 88 straipsnyje numatyta galimybė atidėti mokestinės nepriemokos mokėjimą ar jį išdėstyti, esant sunkiai mokesčių mokėtojo finansinei būklei. Pagal MAĮ 88 straipsnio 1 dalį mokestinės nepriemokos mokėjimas atidedamas ar išdėstomas finansų ministro nustatyta tvarka. Ši tvarka nustatyta Lietuvos Respublikos finansų ministro 1998 m. lapkričio 17 d. įsakyme Nr. 268 „Dėl Mokestinės nepriemokos ar baudos už administracinį nusižengimą mokėjimo atidėjimo arba išdėstymo taisyklių patvirtinimo“ ir detalizuojama centrinio mokesčių administratoriaus nustatytose taisyklėse. Tačiau pastebėtina, kad įstatyminiu lygiu nereglementuoti maksimalūs mokestinės nepriemokos sumokėjimo termino atidėjimo ir išdėstymo terminai.

MAĮ 86 straipsnyje nustatyta, kad mokesčių mokėtojo mokestinę nepriemoką, mokesčių administratoriui leidus, gali perimti kiti asmenys. Pagal nustatytą reglamentavimą mokestinės nepriemokos perėmimas vykdomas Lietuvos Respublikos Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka. Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugpjūčio 29 d. nutarimu Nr. 1052 „Dėl įgaliojimų patvirtinti Mokesčio mokėtojo mokestinės nepriemokos perėmimo tvarką suteikimo“, Lietuvos Respublikos finansų ministro 2002 m. vasario 25 d. įsakymu Nr. 51 „Dėl Mokesčių mokėtojo mokestinės nepriemokos perėmimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintos Mokesčių mokėtojo mokestinės nepriemokos perėmimo taisyklės.

4. Projektuose siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

4.1. Prievolių valstybei administravimas⁴

4.1.1. MAĮ projektas

4.1.1.1. Galiojančio MAĮ 2 straipsnio 4 dalyje apibrėžiamas tik ANK baudų administravimas. Siekiant teisinio reguliavimo nuoseklumo ir aiškumo, MAĮ projekte (MAĮ 2 straipsnyje) siūloma nustatyti ir aiškiai apibrėžti nemokestines prievoles valstybės naudai, kurios bus perduotos administruoti VMI ir kurioms bus taikomos atskiros MAĮ numatytos administravimo procedūros:

4.1.1.1.1. ekonominė piniginė sankcija;

4.1.1.1.2. procesinė bauda;

4.1.1.1.3. teismo priteista suma;

⁴ Siūloma nemokestinių prievolių valstybei administravimo ir išieškojimo procesų schema pateikta aiškinamojo rašto 1 priede.

4.1.1.1.4. bauda už nusikalstamas veikas, teismo paskirta Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse nustatytais atvejais.

4.1.1.2. MAĮ 14 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kokie MAĮ institutai ir procedūros šiuo metu taikomi administruojant ANK baudas. Jie buvo nustatyti, siekiant kuo labiau unifikuoti ir suvienodinti mokesčių ir ANK baudų administravimo procedūras. Laikantis teisinio reguliavimo nuoseklumo ir siekio unifikuoti VMI taikomas administravimo procedūras, MAĮ 14 straipsnį siūloma papildyti 7¹–7⁴ dalimis ir nustatyti, kokie MAĮ institutai bus taikomi administruojant nemokestines prievoles valstybei, atsižvelgiant į šių prievolių specifiką. Esminiai iš jų yra šie:

Skolų atidėjimas ir išdėstymas

Pagal galiojantį teisinį reguliavimą (MAĮ 88 straipsnis) mokesčių mokėtojo, turinčio finansinių sunkumų vykdant savo prievoles, mokestinės nepriemokos sumokėjimo terminas gali būti atidėtas arba išdėstytas. ANK baudų sumokėjimo termino išdėstymo klausimus iki atitinkamo nutarimo administracinėje byloje sprendžia teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjanti institucija (pareigūnas). Priimdami nutarimą administracinio nusižengimo byloje, jie gali paskirtos baudos mokėjimą išdėstyti per laikotarpį iki 2 metų. Priėmus nutarimą paskirtos ANK baudos mokėjimo išdėstymo klausimai sprendžiami VMI MAĮ nustatyta tvarka (ANK 675 straipsnio 3 dalis, MAĮ 14 straipsnio 7 dalis). Siekiant teisinio reguliavimo aiškumo ir nuoseklumo, siūloma papildyti MAĮ nuostatas, reguliuojančias ANK baudų sumokėjimo termino išdėstymą, ir nustatyti, kad VMI MAĮ nustatyta tvarka gali išdėstyti ANK baudų sumokėjimo terminą ne daugiau kaip 2 metams nuo ANK 675 straipsnio 2 dalyje numatyto baudos sumokėjimo termino dienos.

Atsižvelgiant į baudžiamosios justicijos ir kitų nemokestinių prievolių specifiką ir teisinį reglamentavimą, MAĮ nustatyto atidėjimo ir išdėstymo nesiūloma taikyti VMI administruojant naujai perimamas nemokestines prievoles.

Priverstinio išieškojimo senatis

Pagal šiuo metu galiojantį teisinį reglamentavimą (MAĮ 107 straipsnio 1, 6 dalys ir ANK 672 straipsnis) 5 metų priverstinio išieškojimo senatis nustatyta administruojant mokestines nepriemokas ir ANK baudas. Pasibaigus šiam terminui, mokesčių administratorius neturi teisės imtis jokių išieškojimo veiksmų, taip pat be mokesčių mokėtojo prašymo ar sutikimo įskaityti mokesčių mokėtojo turimos mokesčio permokos (skirtumo) nesumokėtai prievolei padengti. Suėjus priverstinio išieškojimo senaties terminui, prievolė pasibaigia vadovaujantis MAĮ 93 straipsnio 1 dalies 8 punktu (prievolė nurašoma). Siekiant teisinio apibrėžtumo ir reguliavimo nuoseklumo bei administravimo procedūrų unifikavimo, siūloma MAĮ 107, 108 straipsniuose nustatytą priverstinio išieškojimo senaties institutą taikyti ir kitoms prievolėms, išskyrus baudas už nusikalstamas veikas, atsižvelgiant į baudžiamosios justicijos specifiką ir principus bei Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos paskirtas ekonomines pinigines sankcijas.

Kartu pažymėtina, kad priverstinio išieškojimo senaties taikymas mokestinei nepriemokai turi savo specifiką. Vadovaujantis MAĮ 107 straipsnio 5 dalyje nustatyta išlyga, MAĮ 106 straipsnyje nurodytais būdais pradėjus mokestinės nepriemokos priverstinio išieškojimo procedūras, jos užbaigiamos nepaisant to, kad jų vykdymo metu pasibaigia mokestinės nepriemokos priverstinio išieškojimo senaties terminas. Remiantis MAĮ 14 straipsnio 7 dalimi, ši išlyga netaikoma ANK baudoms. Pagal ANK 672 straipsnio 3 dalį nustatytas priverstinio išieškojimo terminas yra naikinamasis, t. y. suėjus priverstinio išieškojimo senaties terminui visos išieškojimo procedūros

sustabdomos. Atsižvelgiant į ekonominių piniginių sankcijų paskirtį ir specifiką, siūloma minėtą MAĮ 107 straipsnio 5 dalies išlygą taikyti ir ekonominėms piniginėms sankcijoms.

Prievolių pasibaigimas

Pagal galiojančias MAĮ nuostatas (MAĮ 93 straipsnis) numatyti mokestinės prievolės pasibaigimo pagrindai (pvz., įvykdoma mokestinė prievolė, fizinis asmuo mirė ir nėra galimybės padengti mokestinės nepriemokos iš mirusio asmens palikimo ir kt.). Atsižvelgiant į kai kurių nemokestinių prievolių specifiką ir siekiant teisinio reguliavimo aiškumo ir nuoseklumo, siūloma papildyti MAĮ 93 straipsnį. Kadangi atsakomybė tam tikrais atvejais gali būti taikoma pažeidimą padariusio ūkio subjekto teisių ir ūkinės veiklos perėmėjams⁵, pavyzdžiui, dėl ekonominės piniginės sankcijos, MAĮ 93 straipsnio 1 dalies 11 punkte bus numatoma, kad ši prievolė pasibaigia, kai fizinis asmuo, kuriam paskirta ekonominė piniginė sankcija, mirė, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, kai nepriemoka gali būti išieškoma iš mirusio asmens teisių ir ūkinės veiklos perėmėjų. Dėl baudos už administracinius nusižengimus, baudos už nusikalstamas veikas papildomai siūloma numatyti, kad prievolė pasibaigia, kai bauda ar jos dalis pakeičiama kita nuobauda ar bausme, vadovaujantis ANK 676 straipsniu arba Baudžiamojo kodekso 47 straipsniu, ir asmuo įvykdo pakeistą nuobaudą ar bausmę.

Skolų pripažinimas beviltiškomis

Pagal galiojančias MAĮ nuostatas (MAĮ 113 straipsnis) mokesčių mokėtojo mokestinė nepriemoka, kurios neįmanoma išieškoti dėl objektyvių priežasčių (pvz., nerasta mokesčių mokėtojo turto arba rastas turtas yra nelikvidus, priverstinio išieškojimo išlaidos didesnės už mokestinę nepriemoką) arba kurią priverstinai išieškoti netikslinga socialiniu (sunki fizinio asmens ekonominė, socialinė padėtis) arba ekonominiu požiūriu, gali būti pripažinta beviltiška. Ši nuostata su tam tikromis išlygomis šiuo metu taikoma ir administruojant ANK baudas. Pagal MAĮ 113 straipsnio 2 dalį, jeigu vykdant priverstinį išieškojimą nerandama asmens turto ir (ar) lėšų, iš kurių gali būti priverstinai išieškota ANK bauda, neišieškota bauda ar jos dalis pripažįstama beviltiška, kai antstolis mokesčių administratoriui grąžina mokesčių administratoriaus sprendimą dėl priverstinio baudos išieškojimo su žyma, kad išieškojimas negalimas. Pažymėtina, kad MAĮ nustatytais pagrindais pripažintoms beviltiškomis skoloms neteikiama priverstinio išieškojimo pirmenybė ir į jas neatsižvelgiama planuojant biudžeto pajamas. Tačiau nustačius, kad yra galimybė ir tikslinga pripažinti beviltiškomis mokestinę nepriemoką ir neišieškotą ANK baudą ar jos dalį priverstinai išieškoti, jos išieškomos.

Siekiant skolų administravimo efektyvumo ir ekonomiškumo bei administravimo procedūrų unifیکavimo, MAĮ projekte siūloma numatyti galimybę ir kitas nemokestines prievoles valstybei, išskyrus baudas už nusikalstamas veikas (atsižvelgiant į baudžiamosios justicijos specifiką ir principus), pripažinti beviltiškomis (*mutatis mutandis* taikant MAĮ 113 straipsnio 2 dalį), jeigu vykdant priverstinį išieškojimą, nerandama asmens turto ir (ar) lėšų, iš kurių gali būti priverstinai išieškotos šios skolos, kai antstolis mokesčių administratoriui grąžina mokesčių administratoriaus sprendimą dėl priverstinio baudos išieškojimo su žyma, kad išieškojimas negalimas.

Priverstinis išieškojimas

Mokesčių administravimo srityje VMI suteikti platūs įgaliojimai taikyti priverstinį laiku nesumokėtų mokesčių išieškojimą. Priverstinio išieškojimo būdai reglamentuoti MAĮ 106 straipsnyje. Efektyviausias, operatyviausias ir pigiausias iš jų – išieškojimas iš skolininko sąskaitų,

⁵ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 35 straipsnio 7 dalis.

esančių kredito, mokėjimo ar elektroninių pinigų įstaigose. Pagal nustatytą teisinį reguliavimą (MAĮ 14 straipsnio 7 dalis) priverstinio išieškojimo įgaliojimai nesuteikti VMI administruojant ANK baudas. Jeigu per nustatytą terminą ANK bauda nesumokama ir skolininkas neturi mokesčių permokos, iš kurios ji galėtų būti įskaityta, VMI inicijuoja skolos išieškojimo procesą – perduoda ją vykdyti antstoliams. Toks reguliavimas padidina administracinę ir finansinę naštą tiek skolininkui, tiek valstybei. Skolininkui atsiranda papildomų pareigų, susijusių su antstolio dalyvavimu vykdymo procese, o VMI papildomos administravimo išlaidos, susijusios su skolos perdavimu antstoliui ir jo vykdymo proceso kontrole. VMI vykdant skolos išieškojimą iš sąskaitos skolininkas patirtų apie 2 eurų išlaidas (Piniginių lėšų apribojimų informacinės sistemos (PLAIS) administravimo mokestis), o antstolio vykdymo išlaidos, ypač kai išieškomos nedidelės sumos iki 60 eurų, gali nuo 1,8 karto iki 10 kartų viršyti pačią skolą. Antstolių vykdomo išieškojimo trūkumus konstatavo ir Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė 2020 m. gruodžio 14 d. valstybinio audito ataskaitoje Nr. VAE-14 „Ar užtikrinama, kad antstoliams ir notarams pavestos valstybės funkcijos būtų vykdomos efektyviai“.

Atsižvelgiant į Valstybės kontrolės išvadas ir siekiant didinti skolų valstybei išieškojimo efektyvumą bei sumažinti administracinę bei finansinę naštą tiek skolininkui, tiek valstybei, MAĮ projekte siūloma suteikti VMI teisę atlikti ANK baudų, ekonominių piniginių sankcijų, baudų už nusikalstamas veikas, procesinių baudų, teismų priteistų sumų išieškojimo iš skolininkų sąskaitose esančių lėšų funkciją (šiuo metu tai atlieka tik antstoliai). Kartu siūloma suteikti teisę VMI išieškant ANK baudas, ekonomines pinigines sankcijas, baudas už nusikalstamas veikas, procesines baudas, teismų priteistas sumas taikyti MAĮ 95 straipsnio 1 dalies 2 punkte numatytą prievolės įvykdymo užtikrinimo priemonę – turto areštą.

Siekiant teisinio reguliavimo aiškumo, MAĮ projekte siūloma nustatyti bendrus VMI vykdomo išieškojimo principus, VMI vykdomo išieškojimo iš sąskaitų ir išieškojimo perdavimo antstoliams sąlygas bei terminus. MAĮ projekte siūloma nustatyti bendrą taisyklę, kad pirmiausia VMI vykdo nepriemokų išieškojimą iš skolininkų sąskaitų, o vėliau, jeigu nepavyksta išieškoti skolos per 6 mėnesius, taiko MAĮ 106 straipsnio 1 dalies 4–5 punktuose nurodytą išieškojimo būdą (isieškojimas iš turto) ir išieškojimą perduoda antstoliams. Ši taisyklė nebus taikoma, jeigu asmuo neturi sąskaitų arba antstolis jau vykdo išieškojimą iš šio asmens. Tokiu atveju VMI nevykdys išieškojimo iš sąskaitų, o išieškojimą iš šio asmens iš karto perduos vykdyti antstoliui. Siekiant išvengti neperspektyvių antstolių vykdomųjų bylų sukeltos administracinės ir finansinės naštos, visais atvejais išieškojimas antstoliams bus perduodamas tik tuo atveju, jeigu asmuo turi turto ar pajamų, iš kurių gali būti vykdomas išieškojimas (išskyrus baudas už nusikalstamas veikas). Kartu siekiant unifikuoto proceso MAĮ projekte siūloma suvienodinti mokestinių ir nemokestinių nepriemokų išieškojimo principus, t. y. minėtos sąlygos bus taikomos ne tik nemokestinėms, bet ir mokestinėms nepriemokoms.

MAĮ projekte taip pat numatyta, kad nepriemokų išieškojimo perdavimo vykdyti antstoliui detalesnę tvarką, asmens turto bei pajamų vertinimo kriterijus nustatys centrinis mokesčių administratorius, suderinęs su Teisingumo ministerija. Turės būti reglamentuoti procedūriniai nemokestinių ir mokestinių nepriemokų išieškojimo perdavimo antstoliams klausimai, detalizuoti įstatyme nustatytų kriterijų, kuriems esant VMI turi teisę neperduoti išieškojimo antstoliams, siekdama išvengti neperspektyvių vykdomųjų bylų sukeltos administracinės ir finansinės naštos, taikymo klausimai, VMI ir antstolių informacijos, susijusios su skolininkais, apsiikeitimo klausimai.

4.1.2. BPK, BVK, CPK, ANK projektai

BPK, BVK, CPK, ANK projektai parengti siekiant suderinti jų nuostatas su MAĮ projekto nuostatomis.

BPK projekte siūloma keisti BPK 342 straipsnio nuostatas dėl nuosprendžio pateikimo vykdyti ir nurodyti, kad nuosprendis dėl baudų už nusikalstamas veikas pateikiamas ne antstoliams, o VMI. Taip pat siūloma patikslinti BPK 352 straipsnį, numatant, kad jeigu bauda nesumokama savanoriškai, ją priverstinai išieško VMI ir antstolis. Kartu siūloma keisti BPK 163 straipsnį, reglamentuojantį teisėtų ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nurodymų nevykdantiems asmenims taikomas prievartos priemonės, ir nustatyti, kad sprendimas dėl tokios baudos paskyrimo pateikiamas VMI.

BVK projekte siūloma tikslinti BVK 6 straipsnį ir nustatyti, kad jeigu asmuo savanoriškai nesumokėjo visos baudos, ją priverstinai išieško VMI MAĮ nustatyta tvarka. Taip pat siekiant teisinio reguliavimo apibrėžtumo, BVK projekte siūloma nustatyti, kad jeigu asmuo savanoriškai nesumokėjo visos baudos, baudą priverstinai išieško VMI MAĮ nustatyta tvarka ir antstoliai CPK nustatyta tvarka. Kartu, atsižvelgiant į tai, kad informacija apie paskirtas baudas ir jų sumokėjimą bus teikiama per informacines sistemas, siūloma atsisakyti BVK nuostatų, įpareigojančių nuteistąjį pateikti nuosprendį priėmusio teismo raštinės tarnautojui banko kvitą apie sumokėtą baudą.

Panašias nuostatas dėl VMI išieškojimo į valstybės biudžetą vykdymo įgaliojimų siūloma įtraukti ir į CPK bei ANK projektus. Siūloma CPK papildyti 583¹ straipsniu, patikslinti ANK 676 straipsnio 1 dalį ir nustatyti, kad kai pagal vykdomąjį dokumentą priverstinai išieškoma į valstybės biudžetą, išieškojimą vykdo VMI MAĮ nustatyta tvarka ir antstoliai CPK nustatyta tvarka.

4.2. Mokesčių administravimo procedūros

Mokestinės nepriemokos atidėjimo, perėmimo reglamentavimas

Siekiant teisinio reglamentavimo aiškumo, MAĮ siūloma aiškiai nustatyti maksimalius mokestinės nepriemokos sumokėjimo termino atidėjimo ir išdėstymo terminus, t. y., kad VMI mokestinės nepriemokos sumokėjimo terminą gali atidėti iki vienerių metų ir (arba) išdėstyti ne daugiau kaip 5 metams.

Taip pat siūloma atsisakyti perteklinio reikalavimo, kad mokestinės nepriemokos sumokėjimo termino atidėjimo ir išdėstymo bei mokestinės nepriemokos perėmimo tvarkas nustatytų finansų ministras, tai pavedant centriniam mokesčių administratoriui. Pagal galiojantį reglamentavimą tiek MAĮ 88 straipsnyje numatyto mokestinės nepriemokos sumokėjimo termino atidėjimo ir išdėstymo, tiek MAĮ 86 straipsnyje numatyto mokestinės nepriemokos perėmimo taikymo tvarką nustato finansų ministras – Lietuvos Respublikos finansų ministro 1998 m. lapkričio 17 d. įsakymu Nr. 268 „Dėl Mokestinės nepriemokos ar baudos už administracinį nusižengimą mokėjimo atidėjimo arba išdėstymo taisyklių patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2002 m. vasario 25 d. įsakymu Nr. 51 „Dėl Mokesčių mokėtojo mokestinės nepriemokos perėmimo taisyklių patvirtinimo“. Atsižvelgiant į tai, kad šie finansų ministro įsakymai iš esmės reglamentuoja centrinio mokesčių administratoriaus kompetencijai priskirtas administravimo procedūras (mokesčių mokėtojų finansinės būklės ir galimybių sumokėti mokestinę nepriemoką vertinimą, prašymų ir dokumentų pateikimą, sutarčių sudarymą ir pan.), siekiant didesnio teisėkūros efektyvumo ir laikantis subsidiarumo principo, siūloma MAĮ 86, 88 straipsniuose nurodytas mokestinės nepriemokos sumokėjimo termino atidėjimo ir išdėstymo, taip pat mokestinės nepriemokos perėmimo tvarkas pavesti nustatyti centriniam mokesčių administratoriui.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Teigiamos priimtų projektų pasekmės – priėmus įstatymus, bus sukurtas centralizuotas, optimizuotas ir skaitmenizuotas prievolių valstybei administravimo procesas. Visos asmenų ir verslo prievolės valstybei bus traukiamos į apskaitą ir išieškomos kartu su kitomis VMI administruojamomis prievolėmis. Informacija apie asmenų prievoles iš teismų ir kitų valstybės institucijų VMI pasieks automatiškai per informacinių sistemų sąsajas, bus atsisakyta popierinėmis priemonėmis atliekamų operacijų, o duomenys apie pinigines prievoles valstybei ir jų vykdymą bus kaupiami ir sisteminami vienoje vietoje – VMI. Ši informacija bus integruota į mokesčių mokėtojo rizikingumo vertinimą ir aktuali VMI planuojant mokesčių slėpimo prevencijos veiklas, taip pat ji bus teikiama kitoms kontrolės institucijoms jų funkcijoms atlikti. Detaliau numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai nurodyti pažymyje.

6. Įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priėmus įstatymus, poveikio kriminogeninei situacijai ar korupcijos mastui nenumatoma.

7. Įtaka verslo sąlygoms ir jų plėtrai

Detaliau numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai nurodyti pažymyje.

8. Ar projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

9.1. Kartu turės būti priimtas MAĮ projektas ir aktualūs lydimieji įstatymų projektai (CPK projektas, BPK projektas, BVK projektas, ANK projektas).

9.2. Vyriausybė iki 2024 m. rugsėjo 10 d. turės pateikti Lietuvos Respublikos Seimui įstatymų, susijusių su MAĮ projekto nuostatomis dėl ekonominių piniginių sankcijų administravimo perdavimo VMI, projektus.

10. Ar projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymuose nustatytų reikalavimų.

MAĮ projekte apibrėžiamos sąvokos „ekonominė pinigine sankcija“, „nemokestinė nepriemoka“, „nemokestinė prievolė“, „nemokestinių prievolių administravimas“, „procesinė bauda“, „teismo priteista suma“ įvertintos Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Projektų nuostatos atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos teisės aktus.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti

12.1. Siekiant įgyvendinti MAĮ nuostatas dėl ekonominių sankcijų administravimo perdavimo VMI, Vyriausybei pateikus šio aiškinamojo rašto 9.2 papunktyje nurodytus įstatymų projektus ir Seimui juos priėmus, Vyriausybė ar jos įgalios institucijos iki 2026 m. birželio 29 d. turės priimti šioms nuostatomis įgyvendinti reikalingus įstatymų įgyvendinamuosius teisės aktus.

12.2. Siekiant įgyvendinti MAĮ 88 straipsnio 1 dalies nuostatas dėl mokestinės nepriemokos sumokėjimo termino atidėjimo ir išdėstymo tvarkos, iki 2023 m. spalio 31 d. turės būti: (a) pripažintas netekusiu galios Lietuvos Respublikos finansų ministro 1998 m. lapkričio 17 d. įsakymas Nr. 268 „Dėl Mokestinės nepriemokos ar baudos už administracinį nusižengimą mokėjimo atidėjimo arba išdėstymo taisyklių patvirtinimo“; (b) centrinio mokesčių administratoriaus nustatyta mokestinės nepriemokos sumokėjimo termino atidėjimo ir išdėstymo tvarka.

12.3. Siekiant įgyvendinti MAĮ 86 straipsnio nuostatas dėl mokestinės nepriemokos perėmimo tvarkos, iki 2023 m. spalio 31 d. turės būti: (a) pripažintas netekusiu galios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugpjūčio 29 d. nutarimas Nr. 1052 „Dėl įgaliojimų patvirtinti Mokesčio mokėtojo mokestinės nepriemokos perėmimo tvarką suteikimo“; (b) pripažintas netekusiu galios Lietuvos Respublikos finansų ministro 2002 m. vasario 25 d. įsakymas Nr. 51 „Dėl Mokesčių mokėtojo mokestinės nepriemokos perėmimo taisyklių patvirtinimo“; (c) centrinio mokesčių administratoriaus nustatyta mokestinės nepriemokos perėmimo tvarka.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

13.1. Projektų įgyvendinimas ir VMI bei kitų institucijų informacinių sistemų modifikavimas, sąsajų kūrimas bus finansuojamas Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės lėšomis.

13.2. Detalesnė informacija pateikta numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo pažymoje.

14. Projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Prievolių valstybei administravimas, vienas langelis prievolėms, mokestinės nepriemokos atidėjimas, mokestinės nepriemokos perėmimas.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Projektų rengimo metu prašyta kitų šalių mokesčių administratorių partnerių (*Intra-European Organization of Tax Administrations (IOTA)*)⁶ pasidalyti informacija apie prievolių valstybei administravimo ir išieškojimo reguliavimą ir praktiką jų šalyse. Atsiliepė 15 šalių mokesčių administratoriai. 11 iš jų informavo, kad administruoja ir savarankiškai vykdo nemokestinių prievolių išieškojimą iš skolininkų sąskaitų⁷. VMI apibendrinta informacija apie kitų šalių patirtį teikiama šio aiškinamojo rašto 2 priede.

⁶ <https://www.iota-tax.org/>.

⁷ Tarp jų – Austrija, Prancūzija, Belgija, Slovėnija, Italija, Graikija, Ispanija, Norvegija, Danija, Vengrija, Lenkija.